

Bijeenkomsten

Bijeenkomst Platform Systeemgericht Grondwaterbeheer

Een initiatief van SKB, 7 juni 2002 in het Provinciehuis te 's-Hertogenbosch

'Oh, nee, niet weer een nieuwe club!', was mijn eerste reactie toen ik een aankondiging ontving van het Platform Systeemgericht Grondwaterbeheer voor een eerste bijeenkomst op 7 juni 2002. Kernactiviteit van het platform zijn bijeenkomsten waar ervaringen worden uitgewisseld en discussies zullen plaatsvinden. De bijeenkomst is volgens de aankondiging interessant voor medewerkers van overheden, adviesbureaus en bedrijven die vanuit ruimtelijke ordening of vanuit het water betrokken zijn bij ontwikkeling of herinrichting van gebieden. Alsof we nog niet genoeg van dit soort bijeenkomsten hebben.

De reden dat mijn interesse voor deze bijeenkomst toch werd gewekt, was de achtergrond: het platform is een initiatief van de Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem (SKB), die tot dusver erg actief was in de bodemverontreinigings en -saneringshoek. Wanneer zo'n club over de grenzen van haar eigen scope kijkt, kunnen er interessante ontwikkelingen ontstaan. Dat blijkt ook al uit de samenstelling van de voorbereidingsgroep, die een leuke mix vertoont van bodem- en grondwatermensen.

Blijkbaar waren er meer mensen die daar zo over dachten, want voor de bijeenkomst hadden zich een honderdtal mensen opgegeven, van wie er overigens slechts zo'n 60 mensen kwamen opdagen. De bijeenkomst werd gehouden in een hoge, grote zaal van het Provinciehuis van Noord-Brabant, waar ook wel 400 mensen in hadden kunnen zitten.

Dagvoorzitter was Harry Vermeulen van SKB, die in zijn opening kort inging op de achtergrond van het platform. Het is een bescheiden initiatief, wat vooral tot uiting komt in het beschikbare budget. Hij plaatste ook een bescheiden oproep: 'Als u een goed plan hebt, bent u bij ons welkom'. Als blijkt dat het platform niet aanslaat (lees: als er geen sponsors gevonden worden), wordt het eind dit jaar opgeheven.

Over het onderwerp zei hij: 'Iedereen vindt het systeemgericht grondwaterbeheer erg belangrijk, maar niemand voelt zich geroepen om daarin het initiatief te nemen. Dus moeten we met elkaar praten, informatie delen over eigen activiteiten. Op die manier kan het platform een sleutelfunctie gaan vervullen tussen de sectorale benaderingen'.

De bijeenkomst van 7 juni was de eerste in een trits. In september wordt nog een bijeenkomst gehouden over wet- en regelgeving, in december over grondwater en -verontreiniging. Maar eerst moest er over Ruimtelijke Ordening worden gesproken.

De eerste spreker was gedeputeerde Lambert Verheijen van de Provincie Noord-Brabant. Met een mengeling van bewondering en respect hing de zaal aan zijn lippen, en terecht. Niet eerder heb ik een bestuurder gehoord die zo helder een hydrologisch systeem kon beschrijven, en tegelijk de plaats daarvan kon duiden in het bouwwerk van plannen en nota's die de overheid jaarlijks over ons uitstort. Niet eerder heb ik een bestuurder gehoord die zo de samenhang tussen die plannen kon benoemen, alsmede de hiaten.

Noord-Brabant kent op dit moment planologische gegevens als een ecologische hoofdstructuur (EHS) en een agrarische hoofdstructuur (AHS). Deze zijn gebaseerd op landschapsbeelden en niet op een integrale benadering. Inmiddels heeft men voor een aantal proefgebieden een integrale benadering uitgewerkt. Daaruit heeft men

geleerd hoe het watersysteem bepalend is voor een gebied. Vervolgens constateerde Verheijen dat de huidige Ruimtelijke Ordening niet uitgaat van watersystemen, maar van urbanisatiepatronen. Daar moeten nu projecten als de GGOR, de reconstructie, de EU-Kaderrichtlijn en WB21 worden ingebracht. Inmiddels is de noodzaak tot waterberging in het Streekplan ingebracht. Men is uitgegaan van een synchronisatie van natuur met de waterdoelstelling, waardoor 70 % van de EHS nu ook de functie 'waterberging' heeft. Uiteraard is dat niet met alle natuurdoeltypen mogelijk.

Het project GGOR moet gekoppeld worden aan het project Reconstructie en aan het Grondwaterbeschermingsbeleid. Zo bleek Verheijen een voorstander van koppeling van landbouw en grondwaterwinning. De landbouw moet zich dan zo gedragen dat grondwaterkwaliteit goed blijft, en in ruil daarvoor krijgt de landbouw een langere termijn veiligstelling van de functie landbouw in het gebied. In grondwaterbeschermingsgebieden worden immers geen bedrijventerreinen en infrastructuur ontwikkeld.

Met behulp van de Reconstructie moet ook de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater verbeteren. Het wordt echter nu al duidelijk dat de Reconstructie niet voldoende zal zijn om de normen voor kwaliteit te halen. Eén van de beperkingen van het waterkwaliteitsbeleid is dat nooit in beeld gebracht is hoe groot de ruimteclaim is om de normen te halen. Voor de waterberging weten we precies hoeveel hectare we nodig hebben, maar voor de waterkwaliteitsnormen hebben we geen idee of, en hoeveel ruimte het claimt.

Verder gaf hij aan dat de planstelsels niet heilig zijn, maar dat het ijkpunten zijn in een zich voortdurend ontwikkelende omgevingsplanning. In een opmerkelijk simpel overzicht duidde hij de samenhang van rijks-, provinciale en gemeentelijke plannen op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu en waterbeheer. De plannen

zijn dus geen eindstations, maar vluchtheuvels waar je even kunt uitrusten om te kijken waar je staat. Door de plannen in een samenhang te bekijken kun je het overzicht over de omgevingsplanning behouden. Hij gaf nog een mooi voorbeeld van het ontbreken van samenhang: als 's-Hertogenbosch tegen wateroverlast beschermd moet worden, moeten de gemeenten Valkenswaard en Boxtel maatregelen nemen. Verheijen wees op het ontbreken van een juridische basis ten behoeve een integrale aanpak. Als Valkenswaard die maatregelen achterwege laat, kan het dan aangesproken worden op de schade als gevolg van wateroverlast in Den Bosch?

Na zo'n verhaal durfde niemand meer een vraag te stellen, omdat alles dommer zou lijken dan deze inleider. Na enig aandringen had één iemand toch het lef: of deze visie leidt tot het opheffen of fuseren van waterschappen. Het antwoord was ook nu weer even simpel als doeltreffend: Ik ben niet tegen het voortbestaan van waterschappen, maar net als voor de provincie geldt dat je wel goed moet overwegen of ze doen waarvoor ze zijn bedoeld. Zo niet, dan moet je andere oplossingen bedenken. Overigens hebben de waterschappen WB21 aangegrepen om hun bestaansrecht inhoudelijk vorm te geven.

Ik moet zeggen dat ik altijd erg pessimistisch was over integraal waterbeheer, omdat ik niemand kende die overzicht had. Na deze voordracht zie ik licht aan het einde van de tunnel. Op het niveau van plannen en beleid is er dus toch iemand die het hele veld kan omvatten. De twee resterende lezingen gingen volgens de aankondiging over praktijkvoorbeelden van systeemgericht waterbeheer.

Harrie van der Putte van Royal Haskoning presenteerde de inrichting rond Landgoed Driessen bij Waalwijk als illustratie van 'water als ordenend principe'. Vanaf het

begin gaf hij echter al aan dat het gebied eigenlijk ongeschikt was voor woningbouw, maar de gemeente wilde het er toch hebben. Het verhaal ging vervolgens over de handigheidjes en vondsten waarmee het water alsnog in het plan werd ingepast. Van der Putte stelde dat men er 'verantwoord' mee omgegaan is, maar in het licht van de voordracht van Verheijen lijkt me dat moeilijk hard te maken. Bij opmerkingen dat 'de belemmeringen omgezet moeten worden in kansen', proef ik consultancy peptalk met een Ratelband-lucht. Het verhaal was een illustratie van hoe de ruimtelijke ordening is bedreven aan de hand van urbanisatiepatronen, waarbij de hydroloog de boel een beetje aan elkaar mag plakken. Daarmee was het verhaal dus een illustratie van het probleem, en niet van de oplossing.

Hetzelfde gold voor de derde lezing, waar Ronald Bosch de plannen voor de VINEX-wijk Schuytgraaf bij Arnhem toelichtte. Deze plannen zijn overigens nog niet verder gekomen dan de tekentafel, recent omdat de provincie het project niet goed in het streekplan had opgenomen. Opnieuw ging het om een slootje hier, kleilaagje daar, voor een lokatie die 'vanuit wateroogpunt geen ideale ligging heeft'. Het ging over water dat als element in de wijk wordt meegenomen, net als de wegenpatronen en de plaatselijke supermarkt, maar niet over water als ordenend principe.

Na de koffiepauze mochten we een spel gaan doen, wat aangekondigd werd als kwartetten, maar volgens mij het beste omschreven kon worden als een soort doorschuif-sextetten. Ik heb de indruk dat de organisatie het spel zelf heeft verzonnen, en dat siert het platform. Uiteindelijk praatten we aan de hand van het spel vooral over de aanpak van (her-)inrichtingsprojecten: moet je meer op het proces letten, of gaat het om de techniek. We praatten er minder over hoe we de verschillende disciplines samen

kunnen brengen. Al met al was het toch wel een leuk spel.

De dagvoorzitter sloot de dag af met de constatering dat het spel braaf gespeeld is. Hij constateerde verder dat de twee laatste lezingen qua lokatiekeuze niet gestuurd zijn door water als ordenend principe. Verder is er veel gesproken over kwantiteit, en niet over kwaliteit. Hij constateerde dat er sprake is van twee soorten sturing. Ten eerste is dat de zachte sturing. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van visies, het luisteren naar en afstemmen op elkaar. Deze sturing komt tot stand door onderlinge beïnvloeding. Het is een vorm van sturing die nogal eens vergeten wordt. Ten tweede is er de harde sturing, waarbij de visies vertaald zijn naar concrete plannen, met een budget, tijdspad en normen. Als het hier fout gaat, moet je terug naar de zachte sturing.

Het is duidelijk dat het platform met deze dag een bijdrage wilde leveren aan de zachte sturing. Op zich lukte dat. Toch wringt er iets, omdat de twee laatste lezingen zo duidelijk voorbeelden waren van hoe we het tot dusver fout hebben gedaan, zonder dat dit expliciet werd uitgesproken.

Het zou me niets verbazen als we hiermee een nieuwe cyclus van ruimtelijke ordening ingaan. In de jaren zestig wilden we grote compacte flats bouwen. Tegen de tijd dat ze stonden wilden we terug naar het platteland. Toen we dreigden dat vol te bouwen, kozen we voor middelgrote nieuwbouweenheden. Vervolgens bleek dat die nieuwe steden niet bereikbaar waren, en kozen we bij de Vinex-wijken voor gebieden langs de infrastructuur. Nu komen we er achter dat het waterbeheer in de ontstane situatie niet duurzaam is. De huidige visie is een reactie daar op, al zoeken we nog hoe we dat moeten vertalen naar harde sturing. In mijn beleving is het gebrek aan overzicht over de problematiek de reden dat 'niemand zich geroepen voelt om het initiatief te nemen'.

Als er meer Verheijens komen, heb ik nog wel hoop dat er iets goeds uitkomt. Aan de andere kant zal over tien jaar blijken (als de eerste echte integrale-water-plannen worden gerealiseerd) dat we nu alsnog dingen over het hoofd zien. Op die manier zijn we continu bezig om ons land in te richten zoals we het eigenlijk niet willen hebben. Toch zijn we steeds opnieuw bereid de ontstane nieuwe leefomgeving als gegeven te accepteren, en als startpunt te nemen voor verdere ontwikkelingen. In die zin zal het platform en de lezingendag van 7 juni een stofje op de wind en een voetnoot in de geschiedenis van de ruimtelijke ordening blijken te zijn. Dat neemt niet weg dat ik veel van de dag heb opgestoken en, naar ik begreep, veel anderen ook.

Harry Boukes

Waterlanders-festival,

Onderdeel van de Zuid-Hollandse Waterdagen, 22 juni in de binnenstad van Leiden

Je moet wat doen om op te vallen, tegenwoordig. Daarom organiseren we af en toe speciale dagen, waarop we vertellen wat we doen. Op 22 juni was het de dag van het waterschap, en tevens werden rond die datum de Zuid-Hollandse Waterdagen gehouden. Wat daar de bedoeling van was, is mij ontgaan, maar er was blijkbaar besloten om met een laagdrempelig programma naar buiten te treden. Waarschijnlijk heeft er bij het evenementenbureau een vrije brainstorm plaats gevonden. Middels de link water-waterland-waterlanders-tranen is men tot de organisatie van een smartlappen-festival gekomen. Nu assisteer ik bij de muzikale begeleiding van het smartlappenkoor De Tissues uit De Meern, en aangezien onze p.r.-functionaris lucht kreeg van dit festival, mocht ook ik aan deze Waterdagen bijdragen.

De smartlap is 'in'. Er bleek een overvloed aan aanmeldingen bij de organisatie binnen te zijn gekomen, mogelijk verleid door de voor onze begrippen buitensporig hoge hoofdprijs van € 2250,- (sinds de invoering van de euro denken we in eenheden van 45). Daar kun je heel wat microfoons van kopen. Uiteindelijk mochten verdeeld over drie podia 27 acts hun kunsten demonstreren. Bovendien was aan elk podium een entre-act gekoppeld, om al te diepe dieptepunten op te vangen en uitloop in het tijdschema te compenseren. De acts waren in twee groepen te ordenen: je had de koor-achtige acts van tien tot twintig veertig-plussers die liever willen galmen dan zingen, en de parodie-achtige grapneuzen die in roze tot fluorescerend gele kledij overmatig verdriet etaleren.

Onze Tissues zaten nogal voor in het programma, wat inhield dat er nog nauwelijks publiek was, en de afstemming van het volume tussen podium 2 en 3 nog niet optimaal was. We hadden problemen met ons geluid als gevolg van twee onervaren technici. De helft van onze act ging hierdoor de mist in, terwijl onze kwaliteit toch al niet onze sterkste kant is. Maar eenmaal van het podium af, bleek het toch allemaal wel erg goed geregeld, en ook buitengewoon gezellig. Behalve voor muziek had men voor straatartiesten gezorgd, zodat er ook voor mijn kinderen voldoende te beleven was om heel het middagprogramma mee te willen maken.

Te midden van al die aktie bevond zich op zo'n dertig meter van het hoofdpodium een tent van de Provincie Zuid-Holland. Bij een vluchtige blik naar binnen zag ik plaatjes van een 2-D vertikaal stromingsprofiel tussen twee polders. Even stond ik in de verleiding om tegen mijn kinderen te roepen 'Kijk dit is nou papa's werk!', maar ze renden alweer naar de clown die kunstige balonnen in elkaar draaide. Daar hebben ze twintig minuten staan kijken.